

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KAVRAM KARİKATÜRLERİYLE DESTEKLENMİŞ ÖRNEK OLAY YÖNTEMİNİN İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK BECERİLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

THE EFFECT OF CASE STUDY METHOD SUPPORTED BY CONCEPT CARICATURES ON FINANCIAL LITERACY SKILLS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN SOCIAL SCIENCES COURSE

Tolga TOPCUBAŞI¹, Lütfullah ÇELİKTEN²

ÖZ: Bu çalışmanın amacı, kavram karikatürleriyle desteklenmiş örnek olay yönteminin öğrencilerin finansal okuryazarlık becerilerine etkisini araştırmaktır. Bu araştırma ön test-son test kontrol gruplu yarı-deneysel desene göre tasarlanmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, öğrencilerin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarındaki değişimi incelemek amacıyla "Marmara Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışma grubu, kavram karikatürleriyle desteklenmiş örnek olay yöntemini uygulayan deney grubu ve MEB Sosyal Bilgiler programının "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanını işleyen kontrol grubundan oluşmaktadır. Deneysel uygulamalar, nicel verilerin toplanmasıyla birlikte 8 hafta sürmüştür. Çalışmadan elde edilen veriler, SPSS 22.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın verilerinden elde edilen sonuçlara göre, deney grubu öğrencilerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarına ilişkin son test puanlarının kontrol gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre, kavram karikatürleriyle desteklenmiş örnek olay yönteminin öğrencilerin finansal bilgilerini artırma ve olumlu finansal tutum ve davranış kazandırma açısından yüksek bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Anahtar sözcükler: sosyal bilgiler, finansal okuryazarlık, kavram karikatürü, örnek olay

ABSTRACT: The aim of this study is to investigate the effect of the case study method supported by concept cartoons on students' financial literacy skills. This study was designed according to a quasi-experimental design with pretest-posttest control group. "Marmara Financial Literacy Attitude and Behavior Scale" was used as a data collection tool to examine the change in students' financial literacy attitudes and behaviors. The study group consisted of the experimental group applying the case study method supported by concept cartoons and the control group teaching the "Production, Distribution and Consumption" learning area of the Turkish Ministry of National Education Social Studies program. The experimental applications lasted 8 weeks with the collection of quantitative data. The data obtained from the study were analyzed using SPSS 22.0 package program. According to the results obtained from the data of the study, it was determined that the post-test scores of the experimental group students regarding financial literacy attitudes and behaviors showed a statistically significant difference compared to the control groups. Accordingly, it was seen that the case study method supported by concept cartoons had a high effect in terms of increasing students' financial knowledge and gaining positive financial attitudes and behaviors.

Keywords: social studies, financial literacy, concept cartoon, case study

Bu makaleye atf vermek için:

Topcubaşı, T. & Çelikten, L. (2024). Sosyal bilgiler dersinde kavram karikatürleriyle desteklenmiş örnek olarak yönteminin ilkökul öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerilerine etkisinin incelenmesi, *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(Özel Sayı), 413-426.

Cite this article as:

Topcubaşı, T. & Çelikten, L. (2024). The effect of case study method supported by concept caricatures on financial literacy skills of primary school students in social sciences course, *Trakya Journal of Education*, 14(Special Issue), 413-426.

¹Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, topcubasi@29mayis.edu.tr, ORCID ID :0000-0003-4660-8903

²Dr Öğr. Üyesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, lcelikten@29mayis.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5300-9936

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In the rapidly changing economic and technological environment of the 21st century, it is more important than ever for individuals to have financial literacy skills. With the increase in complex financial products and services, it has become crucial for individuals to understand these products and make informed decisions. Financial literacy is defined as a combination of knowledge, skills, and attitudes that enable individuals to make informed and effective financial decisions. Globally, only one-third of adults have a level of financial literacy, and this deficiency is mainly due to a lack of knowledge and inability to plan budgets. Therefore, financial education in schools and increasing financial literacy from an early age is essential. The purpose of this study is to examine the effect of the case study method supported by concept cartoons on the financial literacy skills of fourth-grade primary school students. The main research question is, "What is the effect of the case study method supported by concept cartoons on students' financial literacy attitudes and behaviors?" Within this framework, it investigates whether there are significant differences between the pre-test and post-test scores of the experimental and control groups.

Method

The research is designed according to the pre-test-post-test control group quasi-experimental design. The study group consists of 65 students, 32 in the experimental group and 33 in the control group, studying at a public primary school in Üsküdar, Istanbul, during the spring semester of the 2023-2024 academic year. The data collection tool used in the study is the "Marmara Financial Literacy Attitude and Behavior Scale" developed by Çelikten and Doğan (2020). This scale is designed for fourth-grade primary school students and consists of 21 items in a 5-point Likert format. The data collection process lasted eight weeks. Pre-tests and post-tests were applied in the first and last weeks, and the gains were processed over six weeks. While the experimental group was subjected to the case study method supported by concept cartoons, the control group continued with the existing curriculum-based education.

Findings

According to the findings, there is no statistically significant difference between the pre-test scores of the experimental and control groups on the Marmara Financial Literacy Attitude and Behavior Scale. However, post-test results show significant differences in favor of the experimental group. The financial literacy attitudes and behaviors of the experimental group students increased significantly after the implementation. Notably, significant differences were observed in favor of the experimental group in the sub-dimensions of financial responsibility and awareness of needs. For the control group, there was no significant difference between the pre-test and post-test scores.

Discussion and Conclusion

The results of the study indicate that the case study method supported by concept cartoons is effective in enhancing the financial literacy skills of fourth-grade primary school students. This method positively changed and improved students' financial attitudes and behaviors. Consistent with other studies in the literature, school-based financial education has shown to produce positive outcomes for students. This study emphasizes the importance of financial education and contributes to the development of innovative and effective approaches in educational practices. Adopting financial literacy as a societal value and teaching these skills from an early age is crucial for individuals to make informed and effective economic decisions. The combination of concept cartoons and the case study method has been found to be a powerful tool in enhancing students' financial knowledge and fostering positive financial attitudes and behaviors. In this context, the findings of this research offer significant implications for educational policies and practices, highlighting the necessity of widespread financial literacy education. Educators and policymakers can enhance students' financial literacy skills by effectively utilizing concept cartoons and the case study method in developing financial education programs.

GİRİŞ

21.yüzyılın hızla değişen ekonomik ve teknolojik ortamında, bireylerin finansal okuryazarlık becerilerine sahip olmaları her zamankinden daha büyük bir önem taşımaktadır. Günümüzde, karmaşık finansal ürünler ve hizmetlerin artmasıyla bireylerin bu ürünleri anlaması ve doğru kararlar alabilmesi için finansal okuryazarlık becerileri önemli hale gelmiştir. Finansal okuryazarlık, bireylerin finansal kararlarını bilinçli ve etkin bir şekilde alabilmelerini sağlayan bilgi, beceri ve tutumların bileşimidir (Atkinson ve Messy, 2012). Lusardi ve Mitchell (2014) finansal okuryazarlığı; bireylerin ekonomik bilgileri işleyebilme, finansal planlama yapabilme, servet biriktirebilme ve borç yönetimi gibi alanlarda bilinçli kararlar alabilme yeteneği olarak tanımlamaktadır.

Küresel ölçekte yetişkinlerin yalnızca üçte biri, finansal okuryazarlık seviyesine sahiptir (Klapper ve diğerleri, 2015). Bu eksiklik, özellikle bilgi yetersizliği ve bütçe planlaması yapılamamasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bireylerin finansal davranışlarını geliştirmek için okullarda finansal eğitim verilmesi ve erken yaşlardan itibaren finansal okuryazarlığın artırılması gereklidir (Amagir ve diğerleri, 2018; Bhandare ve diğerleri, 2021; Lusardi, 2019). Kaiser ve Menkhoff (2020) tarafından gerçekleştirilen bir meta-analiz, okul tabanlı finansal eğitimin önemli ve olumlu bir etki yarattığını göstermektedir. Literatürde, düşük finansal okuryazarlık seviyesinin başlıca nedeni olarak öğrencilerin eğitim hayatları boyunca yeterli finansal eğitimi almamaları gösterilmektedir (Crain, 2013; DeLaune vd., 2010). Bu nedenle, finansal okuryazarlık becerilerinin erken yaşlarda öğretilmesi büyük önem taşımaktadır. Çocukluk döneminde kazanılan finansal bilgi, yetişkinlikte alınacak finansal kararları ve bunların uygulanmasını kolaylaştırır (Ünlüer, 2021).

Finansal okuryazarlığı artırmak için kullanılacak çeşitli eğitim yöntemleri arasında bulunan örnek olay yöntemi, gerçek yaşam senaryolarını sınıf ortamına taşıyarak öğrencilerin bu durumları deneyimlemelerine olanak tanıması yönüyle önemli bir yer tutmaktadır. Örnek olay yönteminin öğrencilerin finansal okuryazarlık ile ilgili önemli kavramları günlük yaşamda yaşanabilecek bir diyalog üzerinden daha iyi anlamalarını sağlayacağı düşünülmektedir. Topcubaşı (2020) yaptığı araştırmasında, gerçek yaşam senaryoları üzerinden yapılan örnek olay yönteminin öğrencilerin teorik bilgilerini pratikte nasıl kullanacaklarını öğrenmelerine yardımcı olacağını belirtmiştir. Örnek olay, “Bir olayın ya da sorunun yazılı veya sözlü şekilde anlatıldıktan sonra konu hakkında öğrencilerin tartışılmasıyla çözüm ve önerinin ortaya konulmasına dayanan bir yöntemdir” (Ayдын, 2011, s. 85). Öğrencilerin gerçek dünyadaki sorunlara çözüm bulabilmesi, olayları çeşitli perspektiflerden değerlendirebilmesi, ahlaki ve empatik yaklaşımlar geliştirebilmesi için en etkili yöntemlerden biri örnek olay yöntemidir. Bu yöntem, öğrencilerin günlük yaşamla ilgili problemler üzerine farklı çözüm önerileri geliştirmelerine ve kendi bakış açılarını tartışarak çoğulcu bir anlayışı benimsemelerine olanak tanır. Örnek olay yöntemi, demokratik bir tartışma ortamı yaratarak öğrencilerin olaylara geniş bir bakış açısıyla yaklaşmalarını ve çeşitli perspektifleri anlamalarını sağlar (Topcubaşı ve Kabapınar, 2022).

Kavram karikatürleri; genellikle üç veya daha fazla karakterin katıldığı tartışmaları, resimle ifade eden araçlardır. Bu tartışmalar sırasında, her karakter farklı bir düşünceyi savunur. Sunulan fikirlerden biri bilimsel olarak doğru kabul edilen düşünceyi, diğerleri ise bilimsel olarak doğru olmayan veya öğrencilerin kendine özgü düşüncelerini temsil eder. Karikatürlerdeki karakterler, gündelik bir olay hakkında çeşitli görüşler ortaya koyar. Öğrenciler, bu karakterlerin tartışmalarına katılarak farklı görüşler üzerinde düşünmeye teşvik edilir (Keogh, Naylor ve Wilson, 1998). Kavram karikatürleri, görsel ve mizahi unsurlar kullanılarak öğrencilerin dikkatini çekme ve öğrenme süreçlerini daha etkili hale getirme potansiyeline sahiptir. Mizah içermeleri nedeniyle, resimlerden daha etkileyici ve akılda kalıcıdır. Bu nedenle, derslerde konusuna uygun karikatürler kullanıldığında öğrencilerde daha güçlü çağrışımlar oluşturur ve bilgilerin hafızada kalıcılığını artırır (Efe, 2004). Bu bağlamda, kavram karikatürlerinin karmaşık finansal kavramları basit ve anlaşılır bir şekilde sunarak öğrencilerin bu kavramları daha iyi anlamalarını sağladığı düşünülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretiminde kavram karikatürlerinin kullanımının öğrencilerin akademik başarılarını artırmada etkili bir yöntem olduğunu ortaya koyan birçok çalışma bulunmaktadır. Örneğin; Karakuş ve arkadaşları (2012) ile Alkan (2010) tarafından yapılan araştırmalar, kavram karikatürlerinin öğrencilerin öğrenme süreçlerine olumlu katkı sağladığını ve akademik başarılarını artırdığını göstermektedir.

Kavram karikatürleri ile örnek olay yönteminin birleşiminin öğrencilerin finansal bilgilerini artırmada, onlara olumlu finansal tutum ve davranışlar kazanmada etkili olacağı hipotezinden hareketle; bu yöntemlerin birlikte kullanımı, öğrencilerin finansal okuryazarlık konusundaki bilgi ve becerilerini geliştirmek için güçlü bir araç olarak değerlendirilmektedir. İlgili literatür incelendiğinde finansal okuryazarlık becerilerine ilişkin çok sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Ancak erişilebilen kaynaklar sınırlılığında, kavram karikatürü ve örnek olay yöntemini birleştirerek bu iki yöntemin finansal tutum ve

davranışları kazandırmadaki etkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu iki yöntemin birleşiminden doğabilecek olumlu etkileri ele alan çalışmaların eksikliği, bu araştırmayı literatüre önemli katkılar sunan özgün bir çalışma haline getirmektedir. Dolayısıyla, bu çalışmanın bulgularının, hem eğitim uygulamalarında hem de finansal okuryazarlık alanında yenilikçi ve etkili yaklaşımlar geliştirilmesine katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, kavram karikatürleriyle desteklenmiş örnek olay yönteminin öğrencilerin finansal tutum ve davranışlarına yönelik etkisini incelemektir. "Kavram karikatürleriyle desteklenmiş örnek olay yönteminin öğrencilerin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarına etkisi nedir?" ana problemi çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Deney ve kontrol gruplarının ön test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Deney ve kontrol gruplarının son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Kontrol grubundaki öğrencilerin ön ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Deney grubundaki öğrencilerin ön ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ön test-son test kontrol gruplu yarı-deneysel desene göre tasarlanmıştır. Yarı-deneysel modeller, gerçek deneysel modellerin gerektirdiği kontrollerin sağlanamadığı veya yeterli olmadığı durumlarda tercih edilir (Büyüköztürk, 2014; Karasar, 2012). Bu desende katılımcılar, kendiliğinden oluşmuş gruplar arasından eşleştirilmeye çalışılır. Bu çerçevede araştırmada; katılımcıların deney ve kontrol gruplarına rastgele atanma şansının olmamasından dolayı yarı-deneysel desen kullanılmıştır. Ön test-son test kontrol gruplu desen, güçlü bir araştırma modeli olmakla birlikte, araştırmada kullanılan ölçme araçlarının gruplara iki kez verilmesinden dolayı deneklerin duyarlılığında azalma tehlikesi gibi bir dizi zayıflıkları da içinde barındırmaktadır (Büyüköztürk vd., 2009). Tablo 1, çalışmada kullanılan yarı deneysel tasarım sürecinin gösterimini sunmaktadır.

Tablo 1.

Çalışmada kullanılan deneysel tasarım

Çalışma Grupları	Ön Test	Uygulamalı Faaliyetler	Son Test
Deney Grubu	Marmara Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği	Kavram karikatürleriyle desteklenmiş örnek olay yöntemi	Marmara Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği
Kontrol Grubu		Mevcut Öğretim Programı	

Çalışma Grubu

Bu araştırmada, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun ve kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. 2023-2024 eğitim-öğretim dönemi bahar döneminde, İstanbul ili Üsküdar ilçesinde yer alan bir devlet ilkokulunda öğrenim gören 32'si deney ve 33'ü kontrol grubundan oluşan toplam 65 öğrenci belirlenmiştir. Öğrencilerin cinsiyet dağılımları 33'ü kız, 32'si erkek şeklindedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Çelikten ve Doğan (2020) tarafından geliştirilen "Marmara Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği" kullanılmıştır. Bu ölçek, ilkokul 4. sınıf öğrencilerine yönelik olarak hazırlanmıştır ve 5'li Likert tipi formatında 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 105, en düşük puan ise 21'dir. Ölçek, beş alt boyuttan oluşmaktadır: Finansal Sorumluluk (maksimum:30 puan), Finansal Planlama ve Tüketim (maksimum:25 puan), İhtiyaç Farkındalığı (maksimum:15 puan), Harcama Bilinci (maksimum:15 puan) ve Finansal Araçlar (maksimum:20 puan). Ölçeğin güvenilirliği Cronbach's Alfa değeri ile 0.83 ve Spearman Brown iki yarı test korelasyonu ile 0.79 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması

İlkokul dördüncü sınıf düzeyinde sosyal bilgiler dersi zorunludur ve finansal okuryazarlık becerileri bu derste önemli bir yere sahiptir. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın dördüncü sınıf "Üretim,

Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanında finansal okuryazarlık becerilerine yer verilmiştir. Bu öğrenme alanı kazanımlar aşağıda belirtilmiştir:

- SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçları ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.
- SB.4.5.2. Ailesi ve yakın çevresindeki temel ekonomik faaliyetleri tanır.
- SB.4.5.3. Sorumlu bir birey olarak bilinçli tüketici davranışı sergiler.
- SB.4.5.4. Kendi bütçesini oluşturur.
- SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır (MEB, 2018, s. 15-16).

Bu kazanımlar ve öğrenme alanının gerektirdiği finansal okuryazarlık becerileri (girişimcilik, karar verme, liderlik vb. beceriler) dikkate alınarak, kavram karikatürleriyle desteklenmiş örnek olay yöntemi kullanılarak içerikler hazırlanmıştır. Uygulama süreci başında örneklem grubuna finansal tutum ve davranışlarını ölçmek amacıyla bir ön test yapılmıştır. Ardından deney grubuna kavram karikatürleriyle desteklenmiş örnek olay yöntemi uygulanmıştır. Kontrol grubu ise mevcut öğretim programına ve ders kitabına dayalı eğitimlerine devam etmiştir. Son olarak yapılan son test uygulamasının ardından elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Bu çalışmanın verileri İstanbul'daki bir ilkokulun dördüncü sınıf öğrencilerinden toplanmıştır. Veri toplama süreci sekiz hafta sürmüştür. İlk ve son hafta ön test ve son testler uygulanmış, altı hafta boyunca kazanımlar işlenmiştir. Tablo 2'de haftalık uygulamalar, etkinlikler ve çalışma takvimine ilişkin bilgiler daha ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 2.

Haftalık olarak gerçekleştirilen uygulamalar, etkinlikler ve çalışma takvimi

Hafta	Faaliyetler
1. Hafta: Ölçek Ön Test Uygulaması	<i>Ön Testlerin Uygulanması</i> <i>Olay: Ali, yeni bir ayakkabı almak istemektedir. Ancak Elif, bu harcamanın gerçekten gerekli olup olmadığını sorgular.</i> <i>Ali: (Heyecanla) Elif, yeni bir ayakkabı almak istiyorum. Okuldaki arkadaşlarımın hepsinde en yeni modeller var. Benimkiler artık hiç havalı değil.</i> <i>Elif: Ali, zaten bir sürü ayakkabın var. Neden yeni bir tane daha almak istiyorsun?</i> <i>Ali: Evet, var ama bu model gerçekten çok güzel ve herkesin ayağında var. Ben de onlardan geri kalmak istemiyorum.</i> <i>Elif: Ayakkabıların hala sağlam ve giyilebilir durumda. Gerçekten yeni bir çift almak zorunda mısın?</i> <i>Ali: (Sinirli) Elif, anlamıyorsun! Bu moda. Eski ayakkabılarla dolaşmak istemiyorum!</i> <i>Elif: (Alaycı) Peki, ya paramız yoksa ne yapacaksınız? Sürekli yeni şeyler almak zorunda mıyız?</i> <i>Ali: (Israrla) Herkesin aldığı şeyi ben de istiyorum. Hem belki annem-babam bana alır, sorun değil.</i> <i>Elif: (İç çekerek) Bence bu saçma, ama sen bilirsin. Yine de paranı dikkatli harcasan iyi olur. Çünkü her istediğini almak, sonunda büyük bir israf olabilir.</i> <i>Ali: (Umursamazca) Tamam, tamam. Ben gidip yeni ayakkabımı alacağım. Sonra pişman olursam da bakarız.</i> <i>Düşünsel, Ahlaki, Empatik Sorular:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ali'nin yeni bir ayakkabı alma isteği sizce mantıklı mı? Neden?</i> • <i>Ali'nin mevcut ayakkabıları hala giyilebilir durumda olduğu halde, yeni bir ayakkabı alma isteğini nasıl değerlendiriyorsunuz?</i> • <i>Elif'in Ali'ye yönelik eleştirisi sizce haklı mı? Ali'nin tepkisi nasıl olmalıydı?</i> • <i>Ali'nin yeni bir ayakkabı alma isteği, kaynakların sınırlı olduğu bir dünyada ne kadar etik?</i> • <i>Arkadaşların sahip olduğu şeylere özenerek alışveriş yapmak doğru mu? Bu alışkanlık uzun vadede ne gibi sorunlara yol açabilir?</i> • <i>Elif'in Ali'ye karşı tutumu doğru mu? Neden? Sizce Elif nasıl bir yaklaşım sergilemeliydi?</i> • <i>Ali'nin yerine siz olsaydınız, yeni bir ayakkabı alır mıydınız? Neden?</i> • <i>Elif'in yerinde olsaydınız, kardeşinize nasıl bir tavsiye verirdiniz? Neden?</i> • <i>Ali, yeni ayakkabı aldığı anda pişman olursa nasıl hisseder? Bu durumu nasıl çözebilirdi?</i>
2. Hafta: Kazanım: SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar. (Kaynakların sınırlılığı, fayda ve maliyet dengesi göz önüne alınacaktır. İstek ve ihtiyaçların birbirinden farklı olduğu vurgulanır.)	

Tablo 2. Devamı ...

Hafta	Faaliyetler
3. ve 4. Hafta: SB.4.5.2. Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanıır. (Gelir, gider, bütçe, üretim, dağıtım, tüketim ve meslek gibi kavramları kullanarak öğrencinin yakın çevresindeki ekonomik faaliyetleri gözlemlemesi ve raporlaştırması sağlanır.)	<p><i>Ece: (Mutfakta otururken) Ağabey, bu ayki gelir ve giderleri nasıl yönettiğimizi merak ediyorum. Nasıl bir bütçe yapıyoruz?</i></p> <p><i>Murat: (Gülerek) Bütçe mi? Babamın maaşı geliyor, sonra annem markete gidip her şeyi harcıyor. İşte bütçe!</i></p> <p><i>Ece: (Ciddi) Çok komiksin Murat! Gerçekten, nasıl bir sistemle işliyor? Gelir, gider, üretim, tüketim... Bunları anlamak istiyorum.</i></p> <p><i>Murat: (Şakayla) Bak, babam para kazanır, annem harcar. Ben de arada sırada pizza sipariş ederim. Üretim, tüketim, hepsi bu!</i></p> <p><i>Ece: (Gülerek) Ama ciddi ol. Babamın maaşı gelir, annem de evde reçel yapıp satıyor. Bu gelirleri nasıl planlıyoruz?</i></p> <p><i>Murat: (Şaşkın) Reçel mi? Annem o reçelleri sadece komşulara veriyor sanıyordum. Demek ki gizli bir ekonomi varmış evde!</i></p> <p><i>Ece: (Kahkaha atarak) Evet, o reçeller aslında gelir kaynağı. Peki, giderlerimiz neler? Kira, faturalar, market alışverişi...</i></p> <p><i>Murat: (Ciddi) Tamam, tamam. Kira var, elektrik, su, doğal gaz. Bir de benim oyun konsolu taksiti!</i></p> <p><i>Ece: (Gülerek) Oyun konsolu gideri mi? Bunu bütçeye eklememiz lazım! Ama ciddi olalım. Gelir ve giderlerimizi planlamak önemli. Peki, üretim ve dağıtım nasıl işliyor?</i></p> <p><i>Murat: (Düşünerek) Babam maaşını alır, annem reçel yapar ve satar. Sonra marketten alışveriş yaparız. Üretim ve dağıtım işte böyle.</i></p> <p><i>Ece: (Gülümseyerek) Anladım, aslında düşündüğümden daha karmaşık değilmiş. Ama yine de bu konuları daha detaylı incelemeliyim. Belki bir rapor hazırlarım.</i></p> <p><i>Murat: (Gülerek) Harika, ekonomist Ece iş başında! Raporunu bekliyorum.</i></p> <p><i>Düşünsel, Ahlaki, Empatik Sorular</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ece'nin annesinin evde reçel yapıp satması ekonomik faaliyetlerin hangi yönlerini temsil eder? • Murat'ın oyun konsolu taksiti gibi kişisel harcamaları bütçe yaparken nasıl dikkate alınmalı? • Ece'nin aile bütçesini anlamaya çalışması hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu merak, gelecekte ona nasıl faydalar sağlayabilir? • Ailenizin bütçesini yönetirken karşılaştığı zorlukları düşünün. Sizce bu zorlukların üstesinden nasıl gelebilirsiniz?
5. Hafta: Kazanım: SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.	<p><i>Burak: (Evde buzdolabından sütü çıkarırken) Melis, bu sütü dün marketten aldım ama son kullanma tarihi geçen ay bitmiş! Bu ne ya?</i></p> <p><i>Melis: (Şaşkın) Şaka yapıyorsun! Hemen geri götürüp iade etmelisin. Bu ciddi bir şey.</i></p> <p><i>Burak: (Sinirli) Aynen, böyle şey mi olur! Hemen gidip iade edeceğim.</i></p> <p><i>(Marketin müşteri hizmetleri bölümüne gelirler)</i></p> <p><i>Burak: Merhaba, bu sütü dün sizden aldım ama son kullanma tarihi geçen ay bitmiş. İade etmek istiyorum.</i></p> <p><i>Market Çalışanı: (Sütü kontrol ederken) Maalesef, indirimli ürünlerde iade yapamıyoruz.</i></p> <p><i>Burak: (Sinirli) Ne diyorsunuz siz? Bu son kullanma tarihi geçmiş bir ürün! Bu yasal değil!</i></p> <p><i>Market Çalışanı: (Tedirgin) Anlıyorum ama mağaza politikamız bu şekilde.</i></p> <p><i>Melis: (Devreye girer) Burak haklı, son kullanma tarihi geçmiş ürün satışı yapmak yasak. Bu durumda yasal olarak ürünü iade etme hakkı var.</i></p> <p><i>Burak: Evet, yasaları biliyorum. Bu ürünü iade edeceğim, yoksa Tüketici Hakem Heyeti'ne başvururum.</i></p> <p><i>Market Çalışanı: (Biraz düşünerek) Tamam, sizi anlıyorum. Ürünü iade alacağız ve size yeni bir ürün vereceğiz veya paranızı iade edeceğiz. Yaşanan aksaklık için özür dileriz.</i></p> <p><i>Burak: Teşekkürler. Ben yeni bir süt alacağım. Umarım bu tür şeyler tekrar yaşanmaz.</i></p> <p><i>Market Çalışanı: Elbette, daha dikkatli olacağız. Tekrar özür dileriz.</i></p> <p><i>(Market çıkışında)</i></p> <p><i>Melis: Burak, çok iyi yaptın. Hakkını savundun.</i></p>

Tablo 2. Devamı...

Hafta	Faaliyetler
	<p><i>Burak: Teşekkürler, Melis. Seninle konuşmak bana cesaret verdi. Gerçekten haklarımızı bilmek önemliymiş.</i></p> <p><i>Melis: Her zaman, Burak. Bilinçli tüketiciler olarak haklarımızı savunmalıyız.</i></p> <p><i>Düşünsel, Ahlaki, Empatik Sorular</i></p>
<p>5. Hafta: Kazanım: SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Burak'ın markete geri dönüp son kullanma tarihi geçmiş sütü iade etme kararlılığını nasıl değerlendiriyorsunuz? Siz olsaydınız ne yapardınız?</i> • <i>Market çalışanının ilk tepkisini nasıl buldunuz? Sizce doğru mu davrandı? Neden?</i> • <i>Son kullanma tarihi geçmiş ürünlerin satılması hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu durumun tüketici hakları ve etik açısından değerlendirilmesi nasıl olmalı?</i> • <i>Burak'ın son kullanma tarihi geçmiş ürünü iade ederken yaşadığı süreci Tüketici Hakem Heyeti'ne taşıma tehdidinde bulunması hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu tür durumlarda yasal haklarını kullanmak neden önemlidir?</i>
	<p><i>Ali: Anne, baba, öğretmenimiz kendi bütçemizi oluşturmamız gerektiğini söyledi. Gelirlerimizi ve giderlerimizi yazmalıyız.</i></p> <p><i>Elif: Harika bir fikir, Ali. Gelirlerimizi yazalım. Babanın maaşı, benim freelance işlerimden gelen para. Toplamda 6000 TL.</i></p> <p><i>Mustafa: Peki, giderlerimizi nasıl yazacağız?</i></p> <p><i>Ali: Kira, faturalar, market alışverişi gibi temel giderlerle başlayalım. Kira 1500 TL, faturalar 800 TL, market 1200 TL.</i></p> <p><i>Ayça: (Heyecanla) Ve oyuncaklarım! Yeni oyuncaklar almamız lazım!</i></p> <p><i>Elif: Ayça, bu ay sadece temel ihtiyaçları karşılamamız gerekiyor. Yeni oyuncakları bir süre erteleyebiliriz.</i></p> <p><i>Mustafa: Ali, bir de ailece sinemaya gitmeyi unutma. Hepimiz bir mola hak ediyoruz.</i></p> <p><i>Ali: (Gülerek) Tamam, babacım. Sinema için 200 TL ayıralım. Peki, tasarruf için ne yapabiliriz?</i></p> <p><i>Elif: Gereksiz harcamalardan kaçınarak ve elektriği, suyu dikkatli kullanarak tasarruf edebiliriz.</i></p> <p><i>Mustafa: Ve dışarıda yemek yemeyi azaltarak. Evde yemek yaparsak daha tasarruflu olur.</i></p> <p><i>Ayça: Peki, hiç mi yeni oyuncak yok?</i></p> <p><i>Ali: Belki, ay sonunda biraz tasarruf edersek küçük bir ödül olabilir. Ama önce temel ihtiyaçları karşılamalıyız.</i></p> <p><i>Elif: Anlaştık. Herkes bütçemize sadık kalırsa, küçük ödüller de olabilir.</i></p> <p><i>Düşünsel, Ahlaki, Empatik Sorular</i></p>
<p>6. Hafta: SB.4.5.4. Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur. (Öğrencinin ailesi ile beraber örnek bir bütçe miktarı üzerinden gelir gider tablosu oluşturması sağlanır. Yöresel ve sosyo-ekonomik şartlar ile ailelerin gelir düzeyleri dikkate alınır.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ali'nin bütçe yaparken ailenin her bireyine görevler vermesi ve birlikte çalışmaları sizce ne kadar önemli? Kendi ailenizde böyle bir durumla karşılaşırsanız nasıl bir yaklaşım sergilerdiniz?</i> • <i>Elif'in evde yemek yaparak tasarruf etme önerisi hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu öneri aile içindeki diğer harcamaları nasıl etkiler?</i> • <i>Bütçeyi oluştururken dikkat edilmesi gereken en önemli gider kalemleri nelerdir? Bu kalemleri nasıl azaltabilirsiniz?</i> • <i>Tasarruf yaparak hem temel ihtiyaçları karşılamak hem de küçük ödüller kazanmak mümkün mü? Bu denge nasıl sağlanabilir?</i>

Tablo 2. Devamı...

Hafta	Faaliyetler
7. Hafta: Kazanım: SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır. (Sahip olduğu kaynakları bilinçli kullanarak tasarrufta bulunması gerektiği vurgulanır.)	<p><i>Deniz: (Oturma odasında) Elektrik faturası yine çok yüksek geldi. Ne yapacağız böyle?</i> <i>Can: (Düşünceli) Belki de enerji tasarrufu yapmalıyız. Gereksiz yere ışıkları açık bırakıyoruz, televizyon sürekli çalışıyor.</i> <i>Seda: (Omuz silker) Ama ben eve geldiğimde her şeyin çalışıyor olmasını seviyorum. Karanlıkta oturmak istemiyorum.</i> <i>Deniz: (Endişeli) Anlıyorum Seda, ama bu şekilde devam edersek faturalar daha da artacak. Hem çevreye de zarar veriyoruz.</i> <i>Can: Evet, hem faturayı düşürmek hem de çevreyi korumak için küçük adımlar atabiliriz. Mesela, evden çıkarken ışıkları kapatmak veya enerji tasarruflu ampuller kullanmak gibi.</i> <i>Seda: (İkna olmamış) Ama bu çok zahmetli. Her seferinde ışıkları kapatmayı unuturum. Ayrıca, enerji tasarruflu ampuller pahalı.</i> <i>Deniz: (Kararlı) Ama uzun vadede bu küçük değişiklikler bize çok şey kazandırır. Hem tasarruf ederiz hem de çevreyi koruruz.</i> <i>Can: (Gülümseyerek) Belki de birlikte bir plan yapabiliriz. Herkes üzerine düşeni yaparsa, hem faturalar düşer hem de çevreye katkıda bulunuruz.</i> <i>Seda: (Düşünceli) Belki haklısınız. Küçük adımlarla başlayabiliriz. Işıkları kapatmak o kadar zor olmasa gerek.</i> <i>Deniz: (Teşekkür eder) Harika! O zaman bir enerji tasarrufu planı yapalım. Herkes evde olmadığında ışıkları kapatmakla başlayalım.</i></p> <p><i>Düşünsel, Ahlaki, Empatik Sorular</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Seda'nın konforunu bozmamak adına enerji tasarrufu yapmaya direnmesi sizce haklı bir tutum mu? Neden?</i> • <i>Can'ın enerji tasarrufu önerilerine katılıyor musunuz? Siz olsaydınız başka hangi tasarruf yöntemlerini önerirdiniz?</i> • <i>Evinizde veya okulunuzda benzer bir durumla karşılaşırdınız, siz nasıl bir yaklaşım sergilerdiniz? Bu durumu aile üyeleriniz veya arkadaşlarınızla nasıl tartışırdınız?</i> • <i>Enerji kaynaklarının sınırlı olduğu dünyamızda, bireysel olarak aldığımız küçük önlemlerle büyük değişimlere katkı sağlayabiliriz. Bu konuda atılabilecek diğer küçük adımlar nelerdir ve bu adımların toplum genelinde yaygınlaşması için neler yapılabilir.</i>
8. Hafta: Ölçek Son Test Uygulanması	<i>Son Testin Uygulanması</i>

Verilerin Analizi

Araştırmanın veri analizi için ilk olarak veriler istatistik paket programı SPSS'e aktarılmış ve ardından verilere dair betimsel istatistikler ve normallik varsayımlarının karşılanıp karşılanmadığı incelenmiştir. Bu incelemelerin ardından gerçekleştirilecek testlerin neler olacağına karar verilmiş ve araştırmanın raporlanması sürecine başlanmıştır.

Araştırmada tutum ve davranış ölçeği ön test ve son test toplam puan ortalamalarına dair betimleyici istatistikler ve normal dağılım durumlarına dair inceleme sonuçları aşağıda Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3.

Çalışma gruplarının uygulama öncesi ve sonrası aldıkları puanlara dair betimleyici istatistikler

	Testler	Gruplar	N	$\bar{X}$	S	ÇK	BK	K - S	S-W
Marmara Finansal Okuryazarlık	Ön Test	Deney	32	88,81	5,78	0,268	-0,301	0,200	0,626
		Kontrol	33	89,81	6,77	-0,162	-1,036	0,200	0,259
Tutum ve Davranış Ölçeği	Son Test	Deney	32	94,48	6,12	0,566	-0,532	0,200	0,302
		Kontrol	33	89,96	5,50	-0,072	-1,287	0,167	0,070

ÇK: Çarpıklık Katsayısı, BK: Basıklık Katsayısı, K-S: Kolmogorov-Smirnov, S-W: Shapiro – Wilk

Tablo 3 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin Marmara Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği ön test ve son test puanlarının normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Ayrıca Tabachnick ve Fidell'e (2013) göre, verilerin normal dağılım göstermesi için basıklık ve çarpıklık değerlerinin +1,5 ile -1,5 arasında olması gerekmektedir. Tablo 3'teki veriler basıklık ve çarpıklık değerlerinin istenen aralıkta olduğunu göstermektedir. Bu durumda parametrik testlerin gerçekleştirilmesi için gerekli ön koşulların sağlandığı düşünülmüş ve puan ortalamalarının karşılaştırılması için “bağımlı ve bağımsız gruplar t-testi” gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde, kavram karikatürleriyle desteklenen örnek olay yönteminin öğrencilerin finansal okuryazarlık becerilerine etkileri üzerine gerçekleştirilen uygulama ve analizlerden elde edilen bulgular sunulmaktadır.

Araştırmada ilk olarak uygulama öncesi deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler arasında finansal okuryazarlık tutum ve davranışları açısından istatistiki olarak anlamlı farklılık olup olmadığı tespit edilmiştir. Bu amaçla her iki grupta yer alan öğrencilere uygulama öncesinde ön-test olarak uygulanan finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği puanları bağımsız grup t-testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.

Deney ve kontrol grupları ön test puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi bulguları

Ölçek	Grup	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Marmara Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği	Deney	32	88,81	5,78	63	-0,64	,523
	Kontrol	33	89,81	6,77			
Finansal Sorumluluk Alt Boyutu	Deney	32	26,31	2,93	63	-1,22	,224
	Kontrol	33	27,18	2,36			
Finansal Planlama ve Tüketim Alt Boyutu	Deney	32	21,84	2,08	63	0,27	,781
	Kontrol	33	21,62	2,98			
İhtiyaç Farkındalığı Alt Boyutu	Deney	32	13,00	0,50	63	2,00	,028
	Kontrol	33	11,56	1,04			
Harcama Bilinci Alt Boyutu	Deney	32	12,25	1,70	63	1,61	,111
	Kontrol	33	11,18	3,26			
Finansal Araçlar Alt Boyutu	Deney	32	15,40	2,97	63	0,67	,500
	Kontrol	33	15,06	3,16			

Tablo 4 incelendiğinde, kontrol ve deney gruplarının finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamalarının ön test ölçümleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($t(63)=-0.64$, $p>.05$). Bu ölçümler ölçek alt boyutları açısından karşılaştırıldığında ise finansal sorumluluk ($t(63)=-1.22$, $p>.05$); finansal planlama ve tüketim ($t(63)=0.27$, $p>.05$); harcama bilinci ($t(63)=1.61$, $p>.05$); finansal araçlar ($t(63)=0.67$, $p>.05$) alt boyutlarında grupların toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ancak buna ek olarak deney ve kontrol grupları ön test puanları ihtiyaç farkındalığı alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t(63)=2.00$, $p<.05$). Tüm bu verilere dayanarak gruplar arasında ihtiyaç farkındalığı alt boyutu hariç anlamlı bir fark olmaması, grupların birbirine denk olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada ikinci olarak uygulama sonrası deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler arasında finansal okuryazarlık tutum ve davranışları açısından istatistiki olarak anlamlı farklılık olup olmadığı tespit edilmiştir. Bu amaçla her iki grupta yer alan öğrencilere uygulama sonrasında son-test olarak uygulanan finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği puanları bağımsız grup t-testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5.

Deney ve kontrol grupları son test puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi bulgular

Ölçek	Grup	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Marmara Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği	Deney	32	94,48	6,12	63	3,12	,003
	Kontrol	33	89,96	5,50			
Finansal Sorumluluk Alt Boyutu	Deney	32	27,72	2,09	63	2,57	,013
	Kontrol	33	26,18	2,70			
Finansal Planlama ve Tüketim Alt Boyutu	Deney	32	22,96	2,33	63	1,65	,103
	Kontrol	33	22,09	1,90			
İhtiyaç Farkındalığı Alt Boyutu	Deney	32	15,00	0,75	63	3,00	,000
	Kontrol	33	13,93	0,24			
Harcama Bilinci Alt Boyutu	Deney	32	12,33	2,72	63	0,44	,658
	Kontrol	33	12,03	2,75			
Finansal Araçlar Alt Boyutu	Deney	32	16,45	2,63	63	1,03	,303
	Kontrol	33	15,71	3,07			

Tablo 5 incelendiğinde, kontrol ve deney gruplarının finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği toplam puan ortalamalarının son test ölçümleri arasında ölçeğin geneli için istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($t(63)=3.12$; $p<.05$). Bu ölçümler ölçek alt boyutları açısından karşılaştırıldığında ise finansal sorumluluk ($t(63)= 2.57$ $p<.05$) ve ihtiyaç farkındalığı ($t(63)=3.00$, $p<.01$) alt boyutlarında ölçek toplam puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterdiği; diğer alt boyutlar olan finansal planlama ve tüketim ($t(63)=1.65$, $p>.05$); harcama bilinci ($t(63)=0.44$, $p>.05$) ve finansal araçlar ($t(63)=1.03$, $p>.05$) alt boyutlarında ise toplam puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Araştırmada üçüncü olarak kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son test toplam puan ortalamalarının kendi içerisinde finansal okuryazarlık tutum ve davranışları açısından istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla öğrencilerin ön test ve son-test toplam puan ortalamaları bağımlı gruplar t-testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6.

Kontrol grubu ön test ve son test toplam puan ortalamalarının bağımlı gruplar t-testi bulguları

Ölçek	Ölçüm	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Marmara Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği	Ön test	33	89,81	6,79	32	-,019	,985
	Son test	33	89,96	5,50			
Finansal Sorumluluk Alt Boyutu	Ön test	33	27,18	2,36	32	-1,52	,138
	Son test	33	26,18	2,70			
Finansal Planlama ve Tüketim Alt Boyutu	Ön test	33	21,62	2,98	32	0,70	,488
	Son test	33	22,09	1,90			
İhtiyaç Farkındalığı Alt Boyutu	Ön test	33	11,56	1,04	32	2,50	,013
	Son test	33	13,93	0,24			
Harcama Bilinci Alt Boyutu	Ön test	33	11,18	3,26	32	0,99	,328
	Son test	33	12,03	2,75			
Finansal Araçlar Alt Boyutu	Ön test	33	15,06	3,16	32	0,86	,395
	Son test	33	15,71	3,07			

Tablo 6 incelendiğinde, kontrol grubunun finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği toplam puan ortalamalarının uygulama öncesi ve sonrası test ölçümleri arasında ölçeğin geneli için istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir ($t(32) = -0.019$; $p > .05$). Bu ölçümler ölçek alt boyutları açısından karşılaştırıldığında finansal sorumluluk ($t(32) = -1.52$, $p > .05$); finansal planlama ve tüketim ($t(32) = 0.70$, $p > .05$); harcama bilinci ($t(32) = 0.99$, $p > .05$); finansal araçlar ($t(32) = 0.86$, $p > .05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermediği, yalnızca ihtiyaç farkındalığı ($t(32) = 2.50$, $p < .05$) alt boyutunda anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada dördüncü olarak deney grubundaki öğrencilerin ön test ve son test toplam puan ortalamalarının kendi içerisinde finansal okuryazarlık tutum ve davranışları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla öğrencilerin ön test ve son-test toplam puan ortalamaları bağımlı gruplar t-testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7.

Deney grubu ön test ve son test toplam puan ortalamalarının bağımlı gruplar t-testi bulguları

Ölçek	Ölçüm	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Marmara Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği	Ön test	32	88,81	5,78	31	-3,47	,002
	Son test	32	94,48	6,12			
Finansal Sorumluluk Alt Boyutu	Ön test	32	26,31	2,93	31	-2,25	,031
	Son test	32	27,72	2,09			
Finansal Planlama ve Tüketim Alt Boyutu	Ön test	32	21,84	2,08	31	-2,15	,039
	Son test	32	22,96	2,33			
İhtiyaç Farkındalığı Alt Boyutu	Ön test	32	13,00	0,50	31	-3,50	,000
	Son test	32	15,00	0,75			
Harcama Bilinci Alt Boyutu	Ön test	32	12,25	1,70	31	-0,16	,874
	Son test	32	12,33	2,72			
Finansal Araçlar Alt Boyutu	Ön test	32	15,40	2,97	31	-1,26	,215
	Son test	32	16,45	2,63			

Tablo 7 incelendiğinde, deney grubu öğrencilerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği toplam puan ortalamaları uygulama öncesi ve sonrası test ölçümleri arasında ölçeğin geneli için istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermektedir ($t(31) = -3.47$; $p < .05$). Bu ölçümler ölçek alt boyutları açısından karşılaştırıldığında ise finansal sorumluluk ($t(31) = -2.25$, $p < .05$); finansal planlama ($t(31) = -2.15$, $p < .05$); ihtiyaç farkındalığı ($t(31) = -3.50$, $p < .01$) alt boyutlarında ölçümler arasında anlamlı bir fark olduğu; harcama bilinci ($t(31) = -0.16$, $p > .05$) ve finansal araçlar ($t(31) = -1.26$, $p > .05$) alt boyutlarında ise ölçümler arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde kavram karikatürleriyle desteklenmiş örnek olay yönteminin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerilerine etkisine dair sonuçlar literatürde yer alan diğer araştırmalarla harmanlanarak sunulmuştur. Araştırmanın alt problemleri doğrultusunda gerçekleştirilen analizlerden ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Deney ve kontrol gruplarının Marmara Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeğinden elde ettikleri toplam puanların ön test karşılaştırmasına göre toplam puan ortalamaları ölçeğin geneli için gruplar arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu sonuçlar ölçek alt boyutları açısından değerlendirildiğinde ise yalnızca “ihtiyaç farkındalığı” alt boyutunda anlamlı bir fark tespit edildiği ve bu farklılığın deney grubu lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar incelendiğinde, ilk olarak öğrencilerin toplam puan ortalamalarının dikkat çekici olduğu söylenebilir. Çalışmanın her iki grubundaki öğrencilerin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının olumlu ve yüksek olduğunu görülmektedir. Bu sonuçlar, literatürde yer alan farklı araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Buna göre, Çelikten, Doğan ve Dişli-Çelikten (2023) ve Çelikten (2024) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda öğrencilerin finansal okuryazarlık tutum ve davranış puanlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Finansal okuryazarlığın diğer

bir boyutunu oluşturan “finansal bilgi” açısından gerçekleştirilen çalışmalarda (Şayan ve Yakut, 2022; Yiğit ve Görmez, 2022) benzer sonuçlara rastlanmıştır. Bu sonuçların aksine Ünlüer (2020) gerçekleştirdiği çalışmada öğrencilerin finansal okuryazarlığa dair söylem sayılarının az olduğu ve dolayısıyla becerilerinin düzeylerinin düşük olduğunu ifade etmiştir.

Deney ve kontrol gruplarının Marmara Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeğinden elde ettikleri toplam puanların son test karşılaştırmasına göre toplam puan ortalamaları ölçeğin geneli için gruplar arasında anlamlı bir farklılık göstermekte ve bu farklılığın deney grubu lehine olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar, ölçek alt boyutları açısından değerlendirildiğinde ise finansal sorumluluk ve ihtiyaç farkındalığı alt boyutlarında deney grubu lehine anlamlı farklılıkların olduğu, diğer alt boyutlar olan finansal planlama ve tüketim, harcama bilinci ve finansal araçlar alt boyutlarında anlamlı bir farklılığın oluşmadığı görülmektedir.

Kontrol grubunun Marmara Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği ön test ve son test karşılaştırmasından elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin finansal okuryazarlık tutum ve davranış toplam puan ortalamalarının “ihtiyaç farkındalığı” alt boyutu hariç, ölçeğin geneli ve diğer alt boyutlarında küçük puan artışları oluşmasına rağmen anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Deney grubunun Marmara Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği ön test ve son test karşılaştırmasından elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin finansal okuryazarlık tutum ve davranış toplam puan ortalamaları ölçeğin geneli için ve “finansal sorumluluk, finansal planlama ve tüketim, ihtiyaç farkındalığı” alt boyutlarında olumlu yönde anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Diğer alt boyutlar açısından ise öğrencilerin toplam puan ortalamaları son test lehine artmış olmasına rağmen bu artış anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır.

Nihai olarak bu sonuçlara göre, ilkökul 4. sınıf öğrencilerine sunulan kavram karikatürleri desteklenen örnek olay yöntemi ve uygulamalarının öğrencilerin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarını olumlu bir şekilde değiştirdiği ve geliştirdiği söylenebilir. İlkokul öğrencileri üzerine gerçekleştirilen finansal okuryazarlık çalışmaları giderek popüler olsa da henüz yeterli seviyede değildir. Buna rağmen, gerek Türkiye’de gerek dünyada okul temelli finansal eğitimin gerekliliği vurgulanmakta ve gerçekleştirilen finansal eğitim müdahalelerinin öğrencilerde olumlu sonuçlar ortaya çıkardığı görülmektedir (Amagir, vd. 2018; Batty, Collins, O’Rourke ve Odders-White, 2020; Berry, Karlan ve Pradhan, 2018). Bu bağlamda Türkiye’de ilkökula giden öğrenciler üzerine gerçekleştirilen bazı finansal eğitim müdahale çalışmaları (Çarıkçı, 2019; Çelikten, 2020; Çetinkaya vd., 2023; Ünlüer, 2020; Öztürk, Kireç ve Erol, 2023) incelendiğinde uluslararası literatürde yer alan sonuçların desteklendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu durum, bu araştırma sonuçlarının da literatürle örtüşdüğünü kanıtlamaktadır. Bu sonuçları çeşitli açılardan tartışmak mümkündür. İlk olarak bu araştırma sonuçları, finansal eğitim çalışmalarının olumlu sonuçlarını göstermesinin yanı sıra “örnek olay” gibi gerçek hayata dayalı öğretim yöntemlerinin, karmaşıklaşan finansal dünyanın tanınması, finansal riskler ve problemlerinin çözüme kavuşturulması, finansal farkındalığın ve güvenin kazanılması açısından önemli avantajlar sağlayabileceğini göstermektedir. Nitekim, çocuklar yaparak ve yaşayarak öğrenme fırsatları kendilerine sunulduğunda ya da eğlendirici ve öğretici aktiviteler yer verilen finansal eğitim yöntemleri kullanıldığında daha başarılı finansal beceriler sergiledikleri anlaşılmaktadır. Çetinkaya ve diğerleri (2023) tarafından resimli çocuk kitaplarıyla etkileşimli sesli okuma çalışmaları, Öztürk ve diğerleri (2023) tarafından atasözlerine dayalı öğretim uygulamaları, Arıkan ve Çakmak (2023) tarafından kullanılan bağlam temelli öğrenme yaklaşımları ve benzer şekilde bu çalışmada kullanılan kavram karikatürleri ve örnek olay bu sonuçları doğrulamaktadır. İkinci olarak araştırma sonuçları Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bağlamında da değerlendirilmelidir. Kontrol grubu üzerinde gerçekleştirilen analiz sonuçları göstermektedir ki, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı finansal okuryazarlığı artırmak açısından başarılıdır ancak belirli konular açısından sınırlılıklara sahiptir. Özellikle sonuçlara göre mevcut program ve ders kitabı “ihtiyaç farkındalığı” bağlamında istek ve ihtiyaçların ayrımı gibi becerileri başarılı şekilde kazandırsa da finansal okuryazarlığı bir vatandaşlık, toplum değeri olarak kazandırma da yeterli olamamaktadır. Toplumsal bir sorumluluk ya da vatandaşlık değeri olarak finansal okuryazarlık, bünyesinde “harcama ve tüketim, vergi, finansal araçlar, israf, haklar ve sorumluluklar” gibi konuları barındırmanın yanı sıra bireyin içinde bulunduğu toplumun refahına olan etkilerini de kavramak gibi daha derinlemesine bir anlayış gerektirmektedir. Ancak buna rağmen Seyhan (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin finansal okuryazarlık eğitimlerinde ne tür etkinlikler kullanacaklarını bilmedikleri ve uygulamadıklarını tespit etmiştir. Bu bağlamda, öğretim programlarının finansal okuryazarlık becerilerini daha geniş bir perspektifte kazandıracak şekilde güncellenmesi elzem görünmektedir. Ayrıca, öğretmenlere yönelik eğitim çalışmaları ve eğiticinin eğitimi kaynaklarının geliştirilmesi, onların finansal okuryazarlık eğitimine yönelik yeterliliklerini artırarak, öğrencilerin bu alandaki bilgi ve becerilerini pekiştirebilir.

Sonuç olarak, finansal okuryazarlığın öğretimi ve toplumsal değer olarak benimsenmesi, bireylerin bilinçli tüketiciler ve sorumlu vatandaşlar olmaları, daha derin ve çok yönlü bir değerlendirme gerektirdiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Alkan, G. (2010). Sosyal Bilgiler öğretiminde kavram karikatürlerinin öğrenci başarısına etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Amagir, A., Groot, W., Maassen van den Brink, H., & Wilschut, A. (2018). A review of financial-literacy education programs for children and adolescents. *Citizenship, Social and Economics Education*, 17(1), 56–80. <https://doi.org/10.1177/2047173417719555>
- Arıkan, İ., & Çakmak, Z. (2023). Sosyal bilgiler dersinde bağlam temelli öğrenme yaklaşımının öğrencilerin akademik başarısına, finansal okuryazarlık becerilerine ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 59, 153–183.
- Atkinson, A., & Messy, F. A. (2012). Measuring financial literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) pilot study. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, No. 15. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5k9csfs90fr4-en.pdf>
- Aydın, M. Z. (2011). *Okulda Ahlak Eğitimi ve Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Batty, M., Collins, J. M., O'Rourke, C., & Odders-White, E. (2020). Experiential financial education: A field study of my classroom economy in elementary schools. *Economics of Education Review*, 78, 1–11.
- Berry, J., Karlan, D., & Pradhan, M. (2018). The impact of financial education for youth in Ghana. *World Development*, 102, 71–89. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.09.011>
- Bhandare, P. V., Guha, S., Chaudhury, R. H., & Ghosh, C. (2021). Impact of financial literacy models on the financial behavior of individuals: An empirical study on the Indian context. *Strategic Change*, 30(4), 377–387. <https://doi.org/10.1002/jsc.2431>
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Deneyisel desenler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çarıkcı, O. (2019). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin finansal farkındalık düzeyinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 133–157.
- Çelikten, L. (2020). Marmara Finansal Okuryazarlık Programının Geliştirilmesi ve İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. (Yayın no. 655535) [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Çelikten, L. (2024). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin finansal tutum ve davranışları ile duygusal zekâları arasındaki ilişki: Finansal okuryazarlığın duygusal yönü. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 190–213. <https://doi.org/10.17679/inuefd.1221527>
- Çelikten, L., Doğan, M. C., & Dişli Çelikten, M. (2023). İlkokulda Finansal Okuryazarlık: Demografik Faktörler Finansal Tutum ve Davranışları Farklılaştırıyor mu? *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 13(1), 135–162. <https://doi.org/10.23863/kalem.2022.226>
- Çetinkaya, F. Ç., Yıldırım, K., Öksüz, H. İ., Sönmez, M., Tosun, D. K., Rasinski, T., & Galeza, A. (2023). Improving financial literacy through interactive read-aloud with children's picture books. *The Journal of Educational Research*, 116(1), 48–59. <https://doi.org/10.1080/00220671.2023.2182752>
- Crain, S. J. (2013). Are universities improving student financial literacy? A study of general education curriculum. *Journal of Financial Education*, 1–18. <http://www.jstor.org/stable/41948694>
- Delaune, L. D., Rakow, J. S., & Rakow, K. C. (2010). Teaching financial literacy in a co-curricular service-learning model. *Journal of Accounting Education*, 28(2), 103–113. <https://doi.org/10.1016/j.jaccedu.2011.03.002>
- Efe, H. (2004). Ezbersiz Eğitim ve Karikatür İle Eğitim. *Cumhuriyet*, 24 Eylül 2004.
- Kaiser, T., & Menkhoff, L. (2020). Financial education in schools: A meta-analysis of experimental studies. *Economics of education review*, 78, 101930. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2019.101930>
- Karakuş, U., Palaz, T., Kılcan, B., & Çepni, O. (2012). Sosyal bilgiler müfredatında yer alan "Çevre Sorunları" konularının öğretiminde karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarısına etkisi. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 32(2), 363–376.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (24. baskı). Ankara: Nobel.

- Keogh, B., & Naylor, S. (1999). Concept cartoons, teaching and learning in science: An evaluation. *International Journal of Science Education*, 21(4), 431-446.
- Klapper, L., & Lusardi, A. (2019). Financial literacy and financial resilience: Evidence from around the world. *Financial Management*, 49(3), 589-614. <https://doi.org/10.1111/fima.12283>
- Klapper, L., Lusardi, A., & Van Oudheusden, P. (2015). Financial literacy around the world. *World Bank. Washington DC: World Bank*, 2, 218-237. <https://gflec.org/initiatives/sp-global-finlit-survey/>
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *American Economic Journal: Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44. <https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>
- Öztürk, Ş., Kireç, B., & Erol, M. (2023). The effects of proverbs-based financial education on financial literacy and perceptions of wants-needs in primary school students. *Eurasian Journal of Applied Economics*, 8(2), 1-21. <https://doi.org/10.46827/ejae.v8i2.4805>
- Seyhan, A. (2020). Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 88-113. <https://doi.org/10.34086/rteusbe.726511>
- Şayan, N., & Yakut, S. (2022). Ortaokul Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Çanakkale Merkez Örneği. *Biga İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 23-34.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Ullman, J. B. (2013). *Using multivariate statistics* (Vol. 6, pp. 497-516). Boston, MA: pearson.
- Topcubaşı, T. (2020). Hayat Bilgisi Dersinde Gazete Haberleriyle Desteklenmiş Örnek Olay Yönteminin Etkililiği: Bir Eylem Araştırması. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Topcubaşı, T., & Kabapınar, Y. (2022). Hayat Bilgisi Dersinde Kullanılan Gazete Haberleriyle Desteklenmiş Örnek Olay Yöntemi Öğrencilere Çoklu Bakış Açısı Kazandırır mı?: Bir Eylem Araştırması. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(2), 1171-1195. <https://doi.org/10.51460/baebd.1185296>
- Ünlüer, G. (2021). Sosyal bilgiler dersinde etkinliklerle finansal okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasına yönelik eylem araştırması. *International Journal of Humanities and Education*, 7(15), 277-303. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijhe/issue/62183/843712>
- Yiğit, Y., & Görmez, E. (2022). Sosyal bilgiler dersini almış ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık yeterliliğine ilişkin bir araştırma. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(32), 332-361.